

5. Verhalen

Personages

Round/flat character

- Droogstoppel uit *Max Havelaar* van Multatuli
- Warenar in *Warenar* van P.C. Hooft
- ...

Flat character

- Droogstoppel uit *Max Havelaar* van Multatuli
- Warenar in *Warenar* van P.C. Hooft
- ...

- Frits van Egters in *De avonden van Reve*
- Anton Steenwijk in *De aanslag van Harry Mulisch*
- ...

Round character

- Frits van Egters in *De avonden van Reve*
- Anton Steenwijk in *De aanslag van Harry Mulisch*
- ...

Impliciete/expliciete karakterisering

- Impliciete karakterisering – *showing*
- Expliciete karakterisering – *telling*

‘Zou ik even mogen binnenkomen, mevrouw?’

‘Zeg het maar aan de deur, meneer, dat zal ook wel lukken. Ik ben binnen aan het dweilen.’

De politieman drong niet langer aan, hij leerde snel.

‘Ik moet u spijtig genoeg mededelen dat uw zoon in kritieke toestand is afgevoerd naar het hospitaal.’

‘Hebt gij het nu weer over de toestand van mijn jongens. Is er werkelijk niks anders waarmee gijluiden zich kunt bezighouden op het commissariaat? Kritiek, zegt ge? Kritiek? Houd uw kritiek maar voor uw eigen kinderen, als ge die hebt! Kijk eens hier, beste vriend, onze Karel heeft zijn leven gebeterd en is momenteel aan het koersen op zijn vélo.’

‘Ik vrees ervoor, mevrouw, uw zoon is een klein uurtje geleden weggebracht met een delirium tremens.’

‘Zijt ge daar weer met uw Latijn. Dat is altijd hetzelfde met u. als hij per se Latijn wilt spreken dan moet ge maar sigaren gaan roken met de pastoor, hij zal content zijn van u eens te zien. Keert naar hier maar eens terug als ge mensentaal hebt leren spreken want ik heb geen goesting om nog vijf tellen naar uw gezever te luisteren.’

En ze smeed de deur dicht.

(Dimitri Verhulst, *De helaasheid der dingen*)

Impliciete karakterisering

‘Zou ik even mogen binnenkomen, mevrouw?’

‘Zeg het maar aan de deur, meneer, dat zal ook wel lukken. Ik ben binnen aan het dweilen.’

De politieman drong niet langer aan, hij leerde snel.

‘Ik moet u spijtig genoeg meedelen dat uw zoon in kritieke toestand is afgevoerd naar het hospitaal.’

‘Hebt gij het nu weer over de toestand van mijn jongens. Is er werkelijk niks anders waarmee gijluiden zich kunt bezighouden op het commissariaat? Kritiek, zegt ge? Kritiek? Houd uw kritiek maar voor uw eigen kinderen, als ge die hebt! Kijk eens hier, beste vriend, onze Karel heeft zijn leven gebeterd en is momenteel aan het koersen op zijn vélo.’

‘Ik vrees ervoor, mevrouw, uw zoon is een klein uurtje geleden weggebracht met een delirium tremens.’

‘Zijt ge daar weer met uw Latijn. Dat is altijd hetzelfde met u. als hij per se Latijn wilt spreken dan moet ge maar sigaren gaan roken met de pastoor, hij zal content zijn van u eens te zien. Keert naar hier maar eens terug als ge mensentaal hebt leren spreken want ik heb geen goesting om nog vijf tellen naar uw gezever te luisteren.’

En ze smeed de deur dicht.

(Dimitri Verhulst, *De helaasheid der dingen*)

- ‘[Herman] wakkerde met zijn aangeboren melancholie en zijn triestige tronie de moederinstincten in de vrouwen aan.’
(Dimitri Verhulst, *De helaasheid der dingen*)

Expliciete karakterisering

- ‘[Herman] wakkerde met zijn aangeboren melancholie en zijn triestige tronie de moederinstincten in de vrouwen aan.’
(Dimitri Verhulst, *De helaasheid der dingen*)

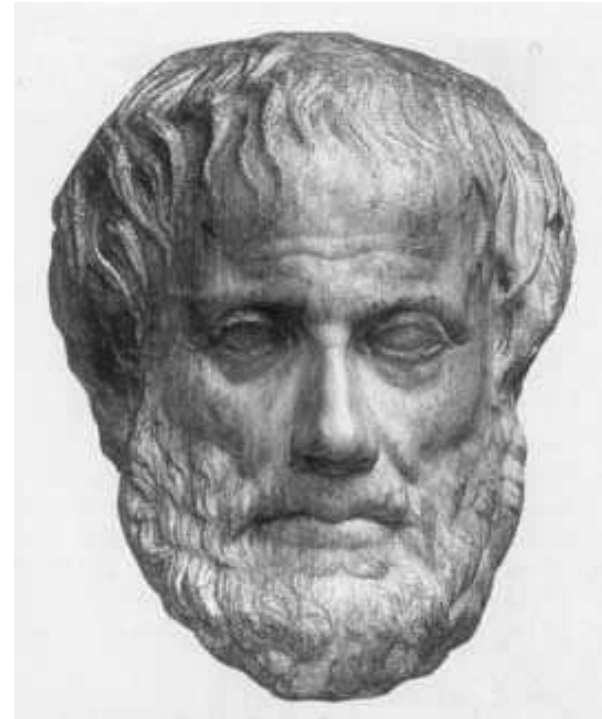
Handelingen:plots

Plot

- ‘de organisatie van de tekstgegevens, d.w.z. de bouw of structuur van de tekst’

Aristoteles

- Begin – midden – einde
- Spanningsboog

Plot

- ‘Maar hoe verhouden zich begin, midden en einde tot elkaar?’ (p. 168)
- Voorbeeld: detective vs. ridderroman

Motief

- ‘een motief is de kleinste onherleidbare structurele eenheid in een tekst waaraan een betekenis kan worden toegekend en die door combinatie met andere soortgelijke eenheden het thema van de tekst kan vormen.’
- Voorbeelden?

Motief

- Voorbeelden: angst, vrouw, pijn, onvolmaaktheid, droom, dubbelganger, wraak,....

Formalisme

- > Russisch formalisme!
- 1915-1930
- Formele kenmerken
- Wat maakt literatuur tot literatuur?
- => vervreemding
- Fabula versus sujet (= plot)

Formalisme

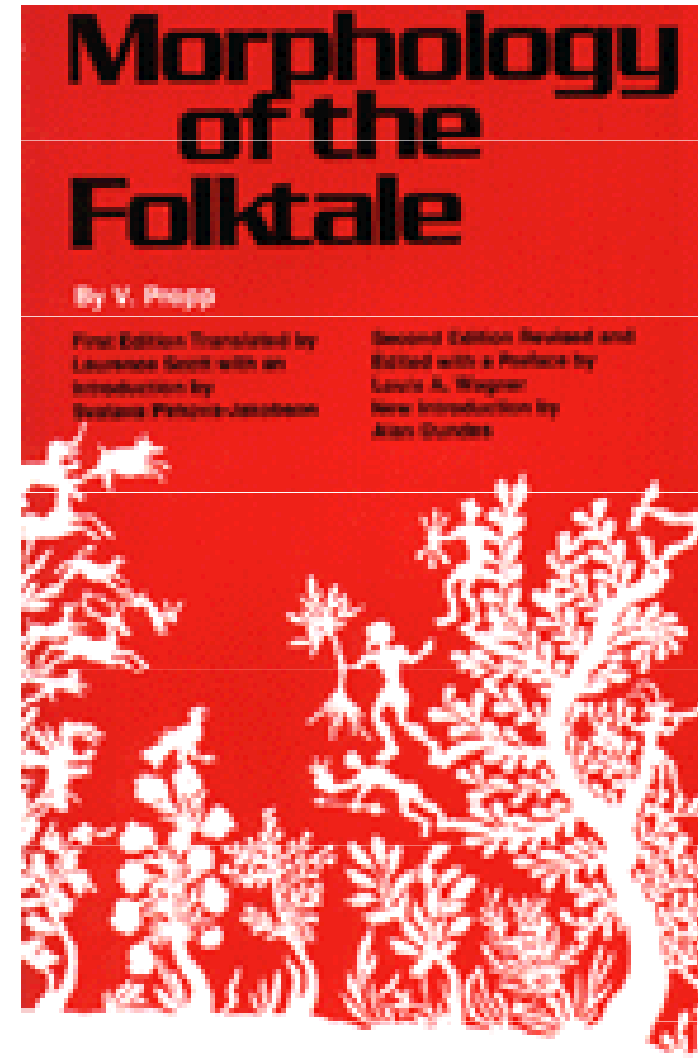
- ‘Onder ‘**fabula**’ wordt verstaan de volgorde van de vermelde gegevens in hun causale samenhang. Het **sujet** is de artistieke presentatie daarvan en het ligt voor de hand dat de formalisten vooral op deze presentatie hun aandacht richtten, omdat die bij uitstek de literairheid van teksten zou bepalen.’

Vladimir Propp

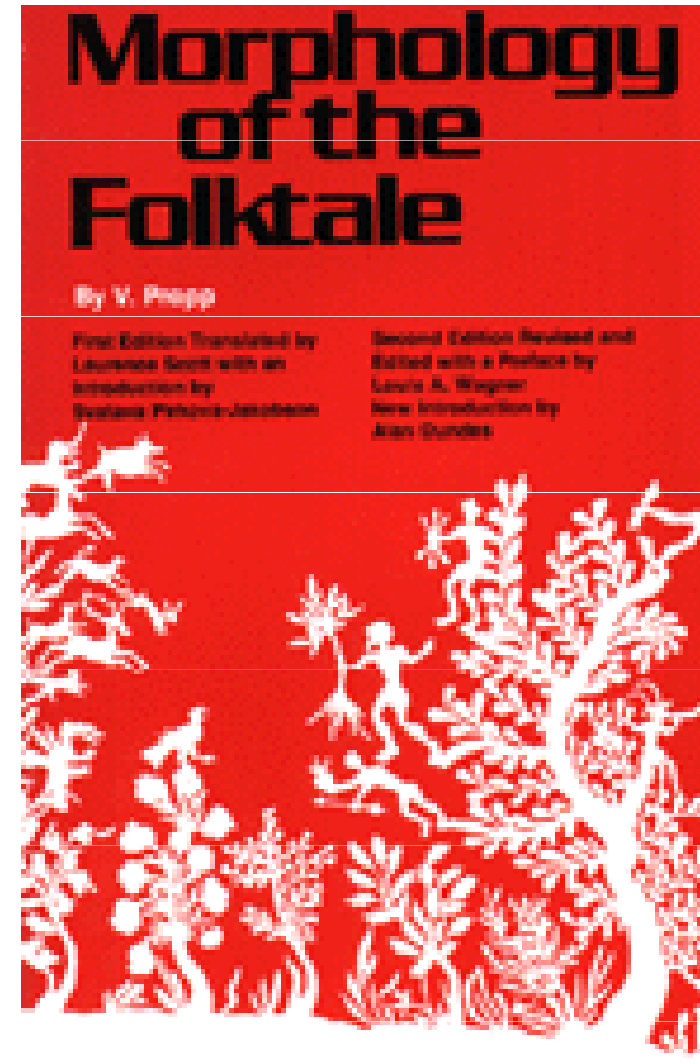
Vladimir Propp

- 31 morfemen/functions
- 8 rollen

Vladimir Propp

1. De held
2. De tegenstander
3. De helper
4. De voorziener
5. De zender
6. De onechte held
7. De prinses
8. De vader

Vladimir Propp

Voorbeeld:

<http://home.student.uva.nl/sjon.blaauw/TOETS%20H21.htm>

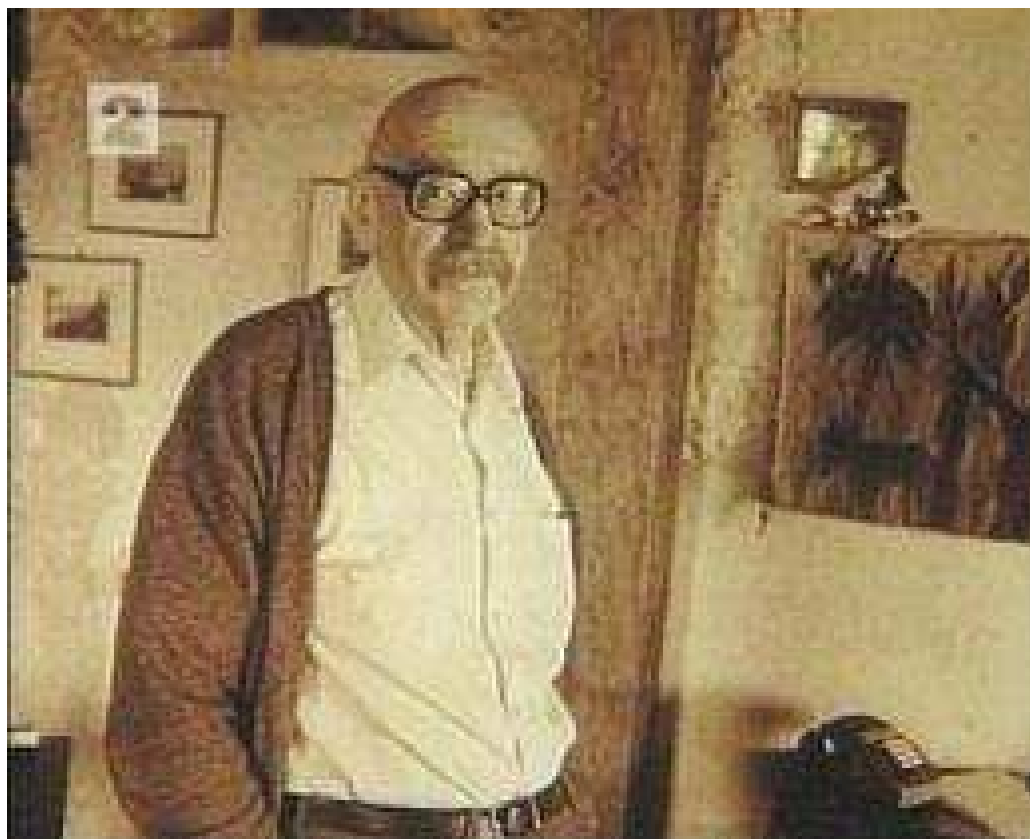
Structuralisme

- > Praags/Tsjechisch structuralisme!
- 1950-1970
- Ferdinand de Saussure

Structuralisme

- ‘Uitgaande van het onderscheid tussen *langue* en *parole* probeerde men de achterliggende regels en codes in kaart te brengen die ervoor zorgen dat binnen een bepaald systeem of domein (bijvoorbeeld de mode of verhalen), betekenis ge(re)produceerd kan worden.’

Algirdas Greimas

Algirdas Greimas

- Cf. het actantieel model (p. 172)
- 6 rollen of actanten
 1. Subject
 2. Object van waarde
 3. Tegenstander
 4. Helper
 5. Macht
 6. Begunstigde
- Spanningsboog < verlangen

“Nieuwe generaties”

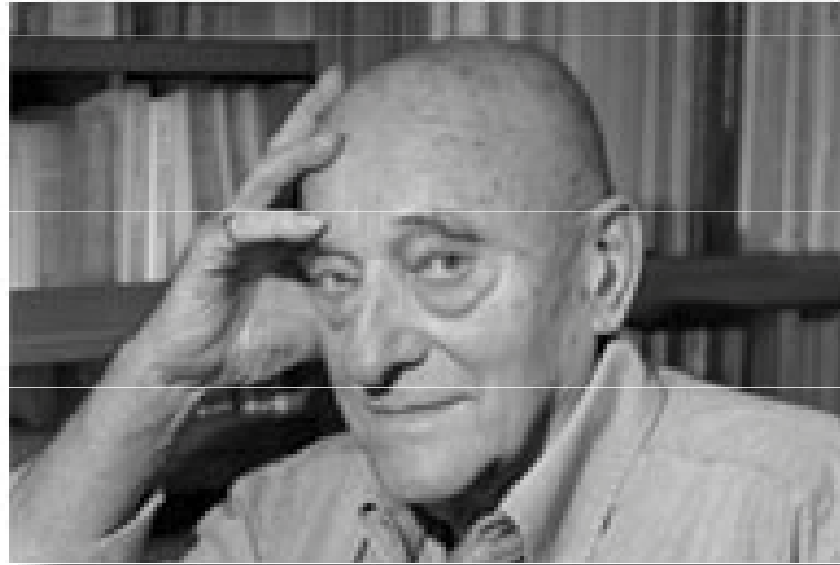
- Voorbeeld Beckett (p. 174)
- ‘conventies [roepen] om den duur vaak kritische reflectie [op]’
- ‘Mede onder invloed van zulke experimenten zijn de laatste jaren binnen de narratologie kanttekeningen geplaatst bij het idee van een universele verhaalstructuur.’

Vertellers

Diëgesis

- Diegesis (telling) vs. mimesis (showing)

Gérard Genette

Gérard Genette

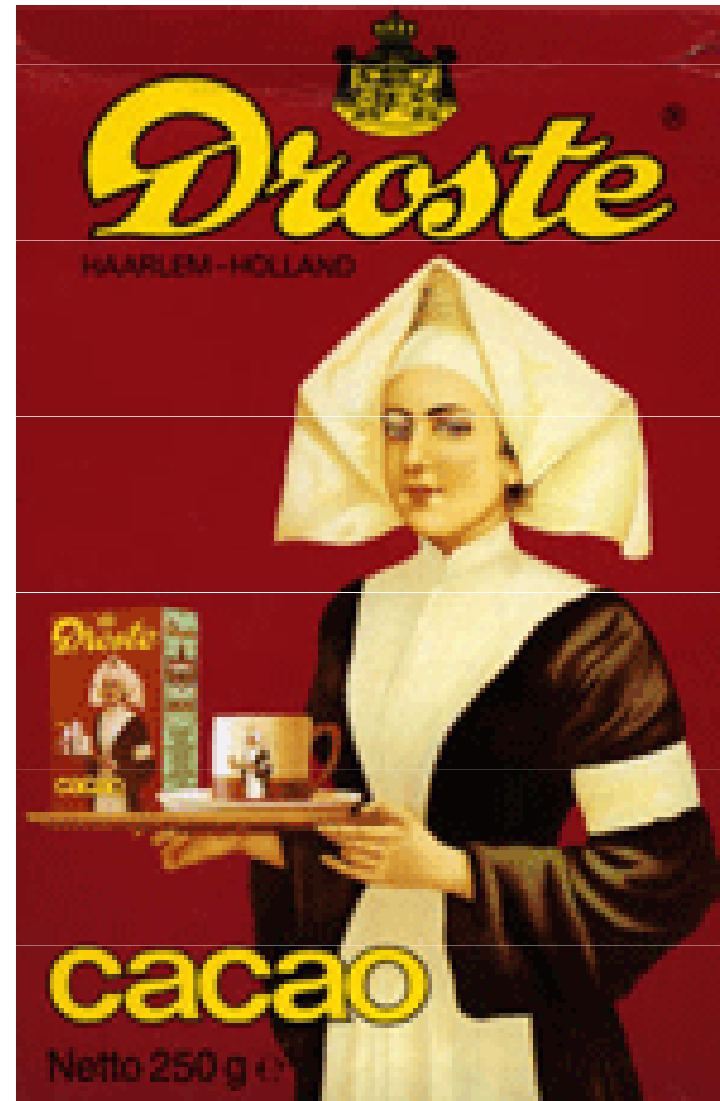
- Franse literatuurwetenschapper
- Banden met het structuralisme
- Begrippen i.v.m. vertelinstanties

Heterodiëgetische/homodiëgetische verteller

Heterodiëgetische/homodiëgetische verteller

- **Heterodiëgetische verteller**: verteller die buiten de verhaalwereld staan
- **Homodiëgetische verteller**: een verteller die zich expliciet als een 'ik' manifesteert en een verhaal vertelt vanuit een positie binnen de verhaalwereld zelf
 - **Autodiëgetische verteller**: een actant in het verhaal
 - **Getuige-verteller**: is er bij maar is geen actant in het verhaal, observeert alleen

Raamvertelling

Metafiction

- ‘een reflectie binnen een verhaal op de gekunsteldheid van het verhaal zelf’ (p. 179)
- Cf. Postmodernisme
- Maar ook al vroeger

Metafiction

- “maar uw boek zal weeral geen boek zijn, er zal niets in staan over het leven GELIJK HET LEVEN IS” (laatste zin van *De Kapellekensbaan* van Louis Paul Boon)

Metafiction

- ‘We hebben nooit goed met elkaar kunnen opschieten. Hoewel we overigens goed met elkaar konden opschieten, heel goed zelfs.’
- ‘Er was eens een kraai en die had vier poten. Eigenlijk had hij vijf poten, maar het heeft geen zin het daarover te hebben.’

Daniil Charms

Metafiction

- ‘Nee, hier komen we vast te zitten. En we weten zelf niet wat we ervan zeggen moeten. Tot ziens.’
- ‘Ach! Ik zou nog meer kunnen schrijven, maar de inktpot is ineens verdwenen!’

Daniil Charms

Metafiction

- ‘Vanja pakte het boek *Ik zat op het dak* van Daniil Charms en las het sprookje dat jij zojuist gelezen hebt.’

Daniil Charms

Tijd

Anachronie

- Afwijkingen in vertelling t.o.v. de verhaalwereld
 - Duur
 - Frequentie
 - Volgorde

1. Duur

Verteltijd/vertelde tijd

- Voorbeeld: *Ulysses* van James Joyce
- Voorbeeld: *De aanslag* van Harry Mulisch

Verteltijd/vertelde tijd

- Voorbeeld: *Ulysses* van James Joyce
- Voorbeeld: *De aanslag* van Harry Mulisch
- Verhouding **verteltijd** (tijd die verteller nodig heeft om over iets te vertellen) en **vertelde tijd** (tijd waarover hij vertelt)

Vertelritme

- Tijdsversnelling (vertelde tijd $>$ verteltijd)
- Tijdsvertraging (vertelde tijd $<$ verteltijd)

2. Frequentie

Frequentie

- **Singulatief:** 1x gebeurd, 1x beschreven
- **Repetitief:** 1x gebeurd, n x beschreven
- **Iteratief:** n x gebeurd, 1 x beschreven

Frequentie

- 'Op maandag ging hij altijd naar de bank'.

Frequentie

- ‘Op maandag ging hij altijd naar de bank’.

Iteratief

3. Volgorde

Volgorde

- In medias res
- Flashback
- Flashforward

Focalisatie

Verteller/focalisator

- VERTELLER: wie spreekt?
- FOCALISATOR: wie neemt waar?

- In Louis Couperus' *Van oude mensen, de dingen die voorbij gaan* (1906) komt de volgende passage voor: 'Lot Pauw zat op zijn kamer te werken, toen hij beneden hoorde de stemmen van zijn moeder en van haar man, Steyn' (VW, 1952, p. 74). Hierin, en in het daarop volgende, is Lot de

- In Louis Couperus' *Van oude mensen, de dingen die voorbij gaan* (1906) komt de volgende passage voor: 'Lot Pauw zat op zijn kamer te werken, toen hij beneden hoorde de stemmen van zijn moeder en van haar man, Steyn' (VW, 1952, p. 74). Hierin, en in het daarop volgende, is Lot de **focalisator**

- In Louis Couperus' roman Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan (1906) ligt de **focalisatie** wisselend bij verschillende **focalisatoren**, bijv. soms bij Harold waar het de gebeurtenissen in Italië betreft, en dan weer bij Lot waar het zijn moeder Ottilie betreft.

- [...] what a variety of smells interwoven in subtlest combination thrilled his nostrils; strong smells of earth, sweet smells of flowers; nameless smells of leaf and bramble; sour smells as they crossed the road; pungent smells as they entered bean-fields. But suddenly down the wind came tearing a smell sharper, stronger, more lacerating than any – a smell that ripped across his brain stirring a thousand instincts, releasing a million memories – the smell of hare, the smell of fox. Off he flashed like a fish drawn in a rush through water further and further. [...] And once at least the call was even more imperious; the hunting horn roused deeper instincts, summoned wilder and stronger emotions that transcended memory and obliterated grass, trees, hare, rabbit, fox in one wild shout of ecstasy. Love blazed her torch in his eyes; he heard the hunting horn of Venus. Before he was well out of his puppyhood, Flush was a father. (Virginia Woolf, *Flush*)

Personage-focalisator

- [...] what a variety of smells interwoven in subtlest combination thrilled his nostrils; strong smells of earth, sweet smells of flowers; nameless smells of leaf and bramble; sour smells as they crossed the road; pungent smells as they entered bean-fields. But suddenly down the wind came tearing a smell sharper, stronger, more lacerating than any – a smell that ripped across his brain stirring a thousand instincts, releasing a million memories – the smell of hare, the smell of fox. Off he flashed like a fish drawn in a rush through water further and further. [...] And once at least the call was even more imperious; the hunting horn roused deeper instincts, summoned wilder and stronger emotions that transcended memory and obliterated grass, trees, hare, rabbit, fox in one wild shout of ecstasy. Love blazed her torch in his eyes; he heard the hunting horn of Venus. Before he was well out of his puppyhood, Flush was a father. (Virginia Woolf, *Flush*)

- Such conduct in a man even, in the year 1842, would have called for some excuse from a biographer; in a woman no excuse could have availed; [...] But the moral code of dogs, whether better or worse, is certainly different from ours, and there was nothing in Flush's conduct in this respect that requires a veil now, or unfitted him for the society of the purest and the chastest in the land then. (Virginia Woolf, *Flush*)

Verteller-focalisator

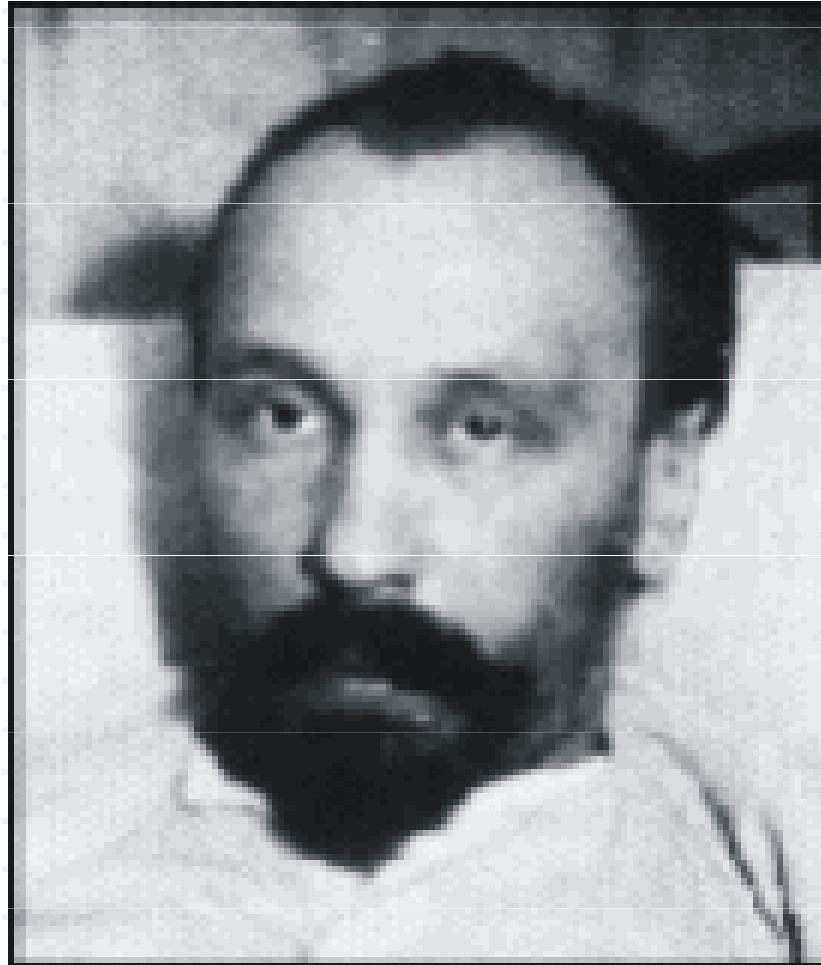
- Such conduct in a man even, in the year 1842, would have called for some excuse from a biographer; in a woman no excuse could have availed; [...] But the moral code of dogs, whether better or worse, is certainly different from ours, and there was nothing in Flush's conduct in this respect that requires a veil now, or unfitted him for the society of the purest and the chastest in the land then. (Virginia Woolf, *Flush*)

Vertellen/focaliseren

- Cf. schema p. 185 + voorbeelden
- Opmerking: “dubbele focalisatie” (zowel personage als verteller lijken het bewustzijnscentrum te zijn)

Meerstemmigheid

Michail Bachtin

Michail Bachtin

- Meerstemmigheid => verschillende 'talen' of 'discoursen'

‘While they talked he tried to fix her permanently in his memory.’

‘While they talked he tried to fix her permanently in his memory.’

Diëgetische samenvatting

1. Eline meende dat ze zich goed vermaakte.
2. Eline dacht: 'Dit is nu echt te gek.'
3. Eline ging zitten. Dit was nu echt te gek

1. Eline meende dat ze zich goed vermaakte.

1. Eline meende dat ze zich goed vermaakte.

- Indirecte rede
- Vertellerstekst

2. Eline dacht: 'Dit is nu echt te gek.'

2. Eline dacht: 'Dit is nu echt te gek.'

- Directe rede
- Vertellerstekst/Persoonstekst

3. Eline ging zitten. Dit was nu echt te gek.

3. Eline ging zitten. Dit was nu echt te gek.

- Vrije indirecte rede (erlebte Rede)
- Tekstinterferentie

- Haar vader, die moe was van een leven van harde arbeid en onverschillig ten opzichte van een hoop die te laat kwam, wilde niet emigreren; *nou dan bleef hij maar... Zij zou gaan.* ("De rode kousen", Emilia Pardo Bazán)

Vrije indirecte rede

- Haar vader, die moe was van een leven van harde arbeid en onverschillig ten opzichte van een hoop die te laat kwam, wilde niet emigreren; *nou dan bleef hij maar... Zij zou gaan.* ("De rode kousen", Emilia Pardo Bazán)

Verder lezen

- <http://www.dbnl.org/tekst/bork001lett01/index.htm>
- http://cms.let.uu.nl/lws/index.php?option=com_content&task=view&id=142&Itemid=310